

Rafał Sikorski, *Funkcjonowanie zasobów patentowych w prawie konkurencji Unii Europejskiej*, Seria: Monografie prawnicze, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013, ss. 346

Omawiana publikacja dotyczy problematyki funkcjonowania zasobów patentowych w świetle regulacji prawa konkurencji. Rafał Sikorski, adiunkt w Katedrze Prawa Europejskiego na Wydziale Prawa i Administracji UAM, jest autorem wielu publikacji z zakresu problematyki prawa własności intelektualnej, prawa konkurencji i prawa prywatnego międzynarodowego.

Autor już we wstępie wskazuje, że poruszana problematyka, popularna na przełomie XIX i XX wieku, jest współcześnie również aktualna. Jego zdaniem wpływa na to: (1) ułatwiona procedura uzyskania patentu; (2) dążenie przedsiębiorców do zapewnienia sobie jak największej ilości patentów, by w przypadku, gdy inni uprawnieni wystąpią przeciwko nim z roszczeniami o zaprzestanie naruszeń, mogli również skierować przeciw nim roszczenia o ochronę ich patentów; (3) złożony charakter współczesnych technologii. Autor podkreśla, że powstanie zasobu patentowego znacznie usprawnia proces uzyskiwania licencji, ponieważ upoważnia do korzystania ze wszystkich rozwiązań niezbędnych do zastosowania danej technologii, dzięki zawarciu jednej umowy licencyjnej z zarządzającym zasobem patentowym.

Publikacja zawiera w sobie nie tylko wnikliwy opis i analizę zagadnienia zasobów patentowych oraz ich funkcjonowania w ramach prawa konkurencji Unii Europejskiej, lecz także elementy o charakterze prawno-porównawczym do regulacji prawnych zastosowanych w amerykańskim prawie konkurencji. Książka składa się z 7 rozdziałów.

W rozdziale pierwszym, zatytułowanym „Pojęcie zasobu patentowego. Pro- i antykonkurencyjne skutki funkcjonowania zasobów patentowych” autor szeroko omawia zagadnienie zasobów patentowych, przytacza m.in. definicje i typy zasobów patentowych, a także ukazuje korzyści i zagrożenia związane z funkcjonowaniem zasobów patentowych. Wśród korzyści płynących z funkcjonowania zasobów patentowych autor wymienia m.in. możliwość wspólnej eksploatacji rozwiązań komplementarnych, zmniejszenie kosztów transakcyjnych i uniknięcie zjawiska kumulacji opłat licencyjnych oraz zmniejszenie ryzyka sporów o naruszenie patentów. W publikacji zaprezentowano także negatywne skutki działalności zasobów patentowych, z których najbardziej doniosłe, z punktu widzenia podjętej tematyki, to ograniczenia konkurencji na rynku produktowym i rynkach powiązanych oraz zamknięcie dostępu do rynku dysponentom rozwiązań konkurencyjnych. Autor inne wspomina również o innych konsekwencjach, jak gromadzenie technologii substytucyjnych, licencjonowanie rozwiązań niepotrzebnych z punktu widzenia stosowania technologii, a także ograniczenia innowacyjności.

W rozdziale drugim autor przedstawił ewolucję podejścia do zasobów patentowych w amerykańskim prawie antymonopolowym. Podkreśla on jednocześnie, że analiza amerykańskich doświadczeń, na przykładzie najważniejszych orzeczeń sądów amerykańskich, pozwala na lepsze zrozumienie funkcjonowania współczesnych zasobów, gdyż rozwiązania obecnie przyjmowane są w dużej mierze reakcją na złe doświadczenia związane z funkcjonowaniem zasobów patentowych

w pierwszej połowie XX wieku. Uważna lektura książki pozwala zauważyć, że rozwiązania europejskie w dużej mierze wzorowane są na rozwiązaniach amerykańskich, jednakże, co podkreśla autor, często nie uwzględnia się odmiennej specyfiki tych dwóch porządków i systemów prawnych. Przeprowadzona analiza ukazuje, jak na przestrzeni czasu zmieniało się podejście do oceny funkcjonowania zasobów patentowych. Autor wskazuje, że początkowo praktycznie w ogóle nie analizowano relacji pomiędzy poszczególnymi patentami gromadzonymi w zasobach, podczas gdy obecnie kluczowe znaczenie ma ustalenie, czy rozwiązania chronione patentami są konkurencyjne względem siebie lub czy są rozwiązaniami komplementarnymi, czemu służy m.in. tzw. test istotności.

Rozdział trzeci zawiera omówienie zagadnień o charakterze ogólnym z zakresu unijnego prawa konkurencji. Autor omawia w nim zarówno zagadnienie rynków właściwych, siły rynkowej, jak i poszczególne przykłady porozumień ograniczających konkurencję oraz praktyk o charakterze eksploatacyjnym, w tym niesłuszne warunki licencyjne, dyskryminacyjne warunki licencjonowania, transakcje wiązane (*tying*) czy odmowę udzielenia licencji. Według autora, do zawierania szeregu porozumień dochodzi na etapie tworzenia zasobu patentowego, jak również na etapie udostępniania technologii zgromadzonej w zasobie patentowym. W publikacji omówione zostało także zagadnienie wspólnej pozycji dominującej dysponentów poszczególnych patentów wchodzących w skład zasobu oraz podmiotów zarządzających zasobem. Autor podziela stanowisko, że dysponenci tzw. patentów istotnych, którzy gromadzą je w zasobie patentowym w celu wspólnego udostępniania potencjalnym użytkownikom, zajmują wspólnie pozycję dominującą na rynku technologii. Znajdujemy tu również odwołania do *comfort letters* wydawanych przez Komisję oraz Wytycznych Komisji w sprawie stosowania art. 81 ust. 3 TWE do umów transferu technologii.

Rozdział czwarty został poświęcony tworzeniu zasobu patentowego w świetle unijnego prawa konkurencji. Omówiono w nim wymóg gromadzenia w zasobie patentów istotnych (*essential patents*) oraz gromadzenie w zasobie tzw. patentów nieistotnych (*non-essential patents*), jak również wymóg gromadzenia w zasobie patentów ważnych (*valid patents*). Autor przywołuje pogląd, zgodnie z którym patentami istotnymi są te patenty przysługujące do rozwiązań zgodnych ze specyfikacją techniczną standardu, określoną w toku procesu standaryzacji. Jeżeli chodzi o tzw. patenty nieistotne, autor dochodzi do wniosku, że gromadzenie ich w zasobach wcale nie musi skutkować ograniczeniem konkurencji, o ile spełnione zostaną pewne przywołane w publikacji warunki. Jeżeli zaś chodzi o pojęcie „patentu nieważnego”, autor publikacji przychylił się do interpretacji, zgodnie z którą jest to patent co prawda udzielony, ale następnie unieważniony bądź patent, który wygasł w wyniku upływu okresu ochrony, bądź nieuiszczenia opłat za ochronę.

Kolejny rozdział dotyczy struktury organizacyjnej zasobu patentowego. Autor przywołuje stanowisko Komisji, zgodnie z którym, to jak zasób patentowy powstaje, jest zorganizowany i funkcjonuje może wpływać na zmniejszenie ryzyka wystąpienia skutków antykonkurencyjnych. Mimo iż w Wytycznych Komisji wskazano szereg środków, które w opinii Komisji sprawią, że funkcjonowanie zasobu będzie korzystne z punktu widzenia konkurencji, to, jak wskazuje autor, zastosowanie tych środków nie gwarantuje, że nie dojdzie do naruszeń prawa konkurencji.

Rozdział szósty został poświęcony licencjom na korzystanie z technologii zgromadzonej w zasobie w świetle art. 102 TFUE. Autor analizuje w nim wymóg udzielania licencji na warunkach FRAND (*fair, reasonable and non-discriminatory*). W publikacji zaprezentowano pogląd, zgodnie

z którym, obowiązek udzielenia licencji na warunkach FRAND ma duże znaczenie w kontekście działalności zasobów patentowych, gdyż dysponenci technologii zgromadzonych w zasobie na ogół zajmują pozycję dominującą. Analiza przeprowadzona przez autora prowadzi do wniosku, że kluczowe znaczenie z punktu widzenia konkurencji na rynku produktowym ma wymóg, by udostępnianie technologii zgromadzonej w zasobie odbywało się na zasadach jednakowych dla wszystkich, w szczególności, by przedsiębiorcy uczestniczący w tworzeniu zasobu patentowego korzystali z technologii na tych samych zasadach co przedsiębiorcy, którzy nie dysponują tzw. patentami istotnymi. Zdaniem autora, dopóki nie dochodzi do dyskryminacji, dopóty nawet znaczne opłaty licencyjne, nie są w stanie ograniczyć konkurencji na rynku produktowym.

Ostatni rozdział zawiera analizę wybranych klauzul umownych występujących w umowach licencyjnych o korzystanie z technologii zgromadzonej w zasobie patentowym. Autor świadomie pominął analizę takich klauzul, jak ustalanie minimalnych cen sprzedaży produktów, klauzul o podziale rynków czy zakazie sprzedaży na innych terytoriach, klauzule te bowiem są szeroko analizowane w literaturze. W publikacji skupiono się wyłącznie na tych klauzulach, które mogą przyczyniać się do ograniczenia konkurencji na rynku technologii i ewentualnie rynku innowacji, dzieląc je na trzy grupy: (1) klauzule umowne zobowiązujące do udzielania przez licencjobiorców licencji zwrotnych (*grant-back clauses*) na rzecz licencjodawców; (2) klauzule zobowiązujące licencjobiorców do niepodważania ważności praw własności intelektualnej (*no-challenge clauses*) oraz (3) klauzule zobowiązujące do nierozwijania i niestosowania własnej technologii, konkurencyjnej wobec tej udostępnianej bądź zobowiązujące do niekorzystania z technologii konkurencyjnych udostępnianych przez osoby trzecie (*non-compete clauses*).

Publikację zamyka podsumowanie, w którym autor trafnie podkreśla, iż o ile do tej pory w literaturze i orzecznictwie wskazywano, że przypadki, w których na dysponenta praw własności intelektualnej nakładany jest obowiązek udzielenia licencji w oparciu o przepisy prawa konkurencji, są przypadkami zupełnie wyjątkowymi, o tyle obecnie – w dobie powszechnej standaryzacji – może okazać się, że ingerencja prawa konkurencji będzie pożądaną znacznie częściej.

Kamila Radomska-Piętka

Radca prawny, kancelaria „Centrum Prawa Konkurencji”

E-Mail: kamilapietka@gazeta.pl